

EESTI JA POOLA ETTEVÖTETE FINANTSSEISUNDI VÕRDLUS

Grzegorz Golebiowski

SISSEJUHATUS

Ettevõtted on iga riigi majandusõitsengu tugisambaks. Pole sugugi üllatav, et majanduse käekäik sõltub selle tingimustes tegutsevate ettevõtete heaolust. See kehtib ka vastupidi – efektiivsem ja konkurentsivõimelisem majandus suurendab oma ettevõtlusvõrgustiku tõhusust.

Firma finantsolukorda võib hinnata mitmel moel. Klassikaliste finantsnäitajate põhjal on võimalik saada üsna usaldusväärne pilt. Need iseloomustavad tavaliselt selliseid muutujaid nagu likviidsus, juhtimisoskused või kasumlikkus, mis on majandusliku efektiivsuse mõõdupuu.

EESTI JA POOLA ETTEVÖTETE VÕRDLEV ANALÜÜS

Likviidsus on ettevõtte finantsseisundi hindamisel kõige tähtsam valdkond. Käesolev analüüs on teostatud makselikviidsuse seisukohast.

Tabel 1. Ettevõtete likviidsussuhtarv (liigitatud töötajate arvu järgi) Poolas ja Eestis ajavahemikul 2002–2005

		Poola 2002	Eesti 2002	Poola 2003	Eesti 2003	Poola 2004	Eesti 2004	Poola 2005	Eesti 2005
Lühiajalise võlgnevuse kattekordaja (<i>current liquidity ratio</i>) (3. tase)	Keskm	1,07	1,3	1,12	1,33	1,25	1,36	1,34	1,42
	<49	1,05	1,30	1,01	1,35	1,15	1,39	1,33	1,43
	50–249	1,15	1,30	1,19	1,31	1,3	1,36	1,32	1,31
	>250	1	1,3	1,17	1,3	1,3	1,31	1,38	1,45
Kiire maksevalmiduse kordaja (<i>high liquidity ratio</i>) (2. tase)	Keskm	0,77	0,9	0,83	0,94	0,91	0,95	1	1,04
	<49	0,76	0,87	0,75	0,92	0,83	0,96	0,97	1,03
	50–249	0,82	0,85	0,86	0,87	0,94	0,89	0,98	0,89
	>249	0,73	1	0,88	0,99	0,96	1,01	1,05	1,15
Vahetu maksevalmiduse kordaja (<i>cash ratio</i>) (1. tase)	Keskm	0,2	0,3	0,2	0,27	0,3	0,28	0,3	0,34
	<49	0,22	-	0,21	-	0,25	-	0,31	-
	50–249	0,2	-	0,23	-	0,27	-	0,28	-
	>249	0,18	-	0,25	-	0,33	-	0,36	-

Allikas: autori arvutused ettevõtete 2002.–2005. aasta bilansiandmete põhjal (saadaval Poola ja Eesti statistikaametist).

Poola ja Eesti likviidsussuhtarvude areng ei erine kuigi palju. Täheledata võib siiski selle tõusutren- di, mis on kahtlemata hea uudis. Arvestades mõlema riigi ettevõtete koondandmeid on Poola kõr- gema taseme likviidsussuhtarvud liikunud Eesti vastavate näitajate kannul. 2005. aastal oli vahe suuruseks 0,08, olles aasta-aastalt tasapisi vähenenud. Teise taseme likviidsussuhtarvud kipu- vad Poolas samuti madalamad olema. Ettevõtete likviidsuse hindamisel on mõlemat liiki suhtarvu vaheline vahe sageli väga kõnekas. Poola ettevõtete puhul on see suhteliselt suur. See tuleneb nende käibekapitalis olevast varude suuremast osakaalust. Poolas on kõige suuremad varud põl- lumajanduses, kalanduses ja töötlevas tööstuses, samas kui Eesti puhul on mahukaimad varud

kaubanduses, töötlevas tööstuses, mäetööstuses ja kalanduses. Esimese taseme likviidsus on mõlema riigi ettevõtete puhul käitunud analüüsitud aegrea raames ühtemoodi. Kummaski riigis kipub suuremate ettevõtete likviidsus ületama väikeste firmade oma.

Ühest küljest mõjutab sujuv varude kasutamine otseselt likviidsust, teisalt aga ka üldist juhtimise tõhusust. Kõige üldisem näitaja, mis iseloomustab ettevõtte tegevust ses vallas, on varade käibekordaja.

Tabel 2. Eesti ettevõtete varade käibekordaja ajavahemikul 2000–2005

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Varade käibekordaja	Keskm	1,51	1,51	1,48	1,36	1,27	1,29
	<49	1,96	1,81	1,72	1,55	1,45	1,55
	50–249	1,88	1,84	1,81	1,75	1,65	1,55
	>250	0,88	0,93	0,99	0,96	0,95	0,95

Allikas: Eesti Statistikaameti avaldatud andmetel põhinev sõltumatu uurimus.

Varude väiksem maht või parem haldamine võib olla märk tõhusamate juhtimistavadest või siis kajastada erinevusi riikide ettevõtete struktuuris ja/või lühemaid varude käibetsükleid. Sõltumata nende erinevuste tegelikust põhjusest saab mõlema riigi puhul kõikumisi jälgida ettevõtete varade käibekordaja muutuste põhjal.

Andmetest nähtuv paranenud likviidsus (võime õigeaegselt ehk enne tähtaja saabumist võlakohustusi teenindada) ei tulene kõrgemast varade tootlikkusest. Eesti ettevõtete varade tootlikkus nimelt langes aastail 2000–2004. Alles 2005. aastal hakkas see ebasoodne trend pöörduma. Olukord Poolas pole kuigi palju parem: 2004.–2005. aastal olid varade käibekordajad vastavalt 1,25 ja 1,21, mis tähendab, et vaadeldava perioodi lõpupoole varade tootlikkus vähenes.

Ettevõtte majanduslik olukord paraneb, kui tootlikkus kasvab. Ettevõtte suudab sellise edukusega tegutseda ka siis, kui käibekordajate suhteliselt kindlakujulise arenguga kaasneb ka käibe mahu kasv. Seega toob ettevõtte soodne areng kaasa rahavoogude ülejäägi.

Tabel 3. Eesti ettevõtete tuludünaamika ajavahemikul 2001–2005 (%)

		2001	2002	2003	2004	2005
Tuludünaamika	Keskm	114,4	112,5	108,1	117,7	118,5
	<49	116,7	113,9	104,1	116,8	122,1
	50–249	115,9	108,7	111,3	120,1	112,3
	>250	106,3	114,1	115,4	116,8	118,2

Allikas: Eesti Statistikaameti avaldatud andmetel põhinev sõltumatu uurimus.

Tabel 4. Poola ettevõtete tuludünaamika ajavahemikul 2001–2005 (%)

	2001	2002	2003	2004	2005
Tuludünaamika	100,7	102,4	112,7	116,4	105,5

Allikas: Poola Statistikaameti avaldatud andmetel põhinev sõltumatu uurimus.

Võrdlus näitab, et Eesti ettevõtete majandustulemused on paremad. Eesti ettevõtete müügitulu kasv ületas Poola ettevõtete oma praktiliselt kogu vaadeldava perioodi jooksul. Ainsaks erandiks oli 2003. aasta, kui Poola firmade müügitulu kasvas jõudsamalt kui Eesti firmadel. 2003. aastal alanud suundumus osutus aga kõike muud kui jätkusuutlikuks ning 2005. aastal kasv aeglustus taas. Eesti ettevõtete müügi kasv seevastu jätkas 2003. aastast jõudsat tõusu. Kiire arengu põhjus pole küll üheselt tuvastatav, kuid suurteil firmadel (kus on üle 250 töötaja) tundub olevat märkimisväärne mõju tulude hoogsale kasvule.

Tabel 5. Eesti ja Poola ettevõtete müügi käibe puhastulikus ajavahemikul 2002–2005 (NACE klassifikaatori järgi; %)

	Eesti 2002	Poola 2002	Eesti 2003	Poola 2003	Eesti 2004	Poola 2004	Eesti 2005	Poola 2005
Keskmine	6,00	-0,30	7,08	2,00	7,49	4,80	8,07	4,00
Põllumajandus	6,91	-2,80	4,83	-3,90	9,01	5,00	8,90	2,00
Kalandus	1,78	-5,30	4,14	5,50	-0,46	2,60	4,32	10,10
Mäetööstus	1,87	-1,30	4,55	28,50	6,35	13,80	8,90	12,30
Töötlev tööstus	5,72	0,70	5,79	2,20	5,32	6,00	6,03	4,70
Elektrienergia tootmine ja jaotamine	-2,35	0,30	9,04	1,50	7,14	3,60	10,72	4,10
Ehitus	5,19	-2,00	5,11	-0,50	5,33	2,10	6,72	2,50
Kaubandus ja remont	3,65	0,00	3,44	0,50	4,15	2,30	3,95	2,00
Hotellid ja restoranid	6,35	-1,60	7,41	-0,20	5,48	7,40	10,57	6,40
Veondus, laondus ja side	-	-6,60	-	1,50	-	7,80	-	5,40
Finantsvahendus	-	3,30	-	3,40	-	8,70	-	1,10
Kinnisvarateenused	19,63	-0,30	28,94	5,00	35,99	7,10	40,01	6,80

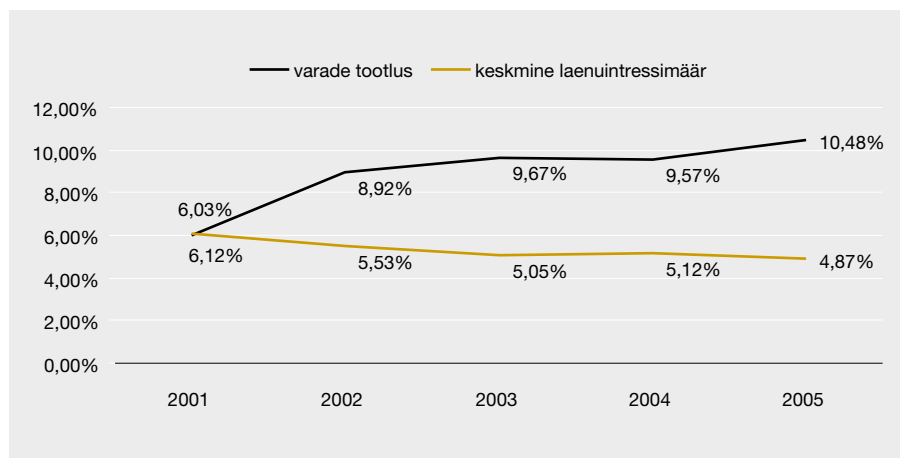
Allikas: Poola ja Eesti statistikaametite poolt 2002.–2005. aasta kohta avaldatud finantsaruannetel põhinev sõltumatu uurimus.

Kuna Poola ettevõtete tuludünaamika on aeglasem ja kasumimarginaalid väiksemad, on neil vabade rahavoogude tekitamine raskendatud.

Ainuüksi 2005. aastal oli Eesti ettevõtete keskmine müügi käibe puhastulikus 8%, mis on kaks korda kõrgem kui Poolas. 2003. aastal ületas Eesti ettevõtete müügi käibe puhastulikus Poola oma kolmekordselt. Poolas jõudis ettevõtete müügi käibe puhastulikus positiivsele poolele alles

alates 2003. aastast. Säärane lõhe võib olla põhjustatud keskmise Poola ettevõtte poolt kanta-vaist suurtest kuludest – eriti mis puutub tööjõukuludega seotud maksukuludesse. Eestis piirduvad maksud ühe ülekandega, mis seejärel erinevate valitsusasutuste vahel ümber jaotatakse. Poolas kehtib aga keerukas rohketele tööjõukuludega seotud maksudele põhinev süsteem. Pealegi on Poola tööjõukuludega seotud maksukoormus palju suurem kui Eestis.

Eesti müügi käibe puhastulukuse tipuks on 40% kinnisvarateenuste puhul, samas kui Poola parim näitaja 12%, mis on võrdlemisi kahvatu, saavutati 2005. aastal mäetööstuses. Kõige kõrgemaid kulusid Poolas kandsid finantsvahenduse ettevõtted ning nende müügi käibe puhastulukus ulatus kõigest 1,1%ni. Eestis olid suurimad kulud kaubanduses, kus müügi käibe puhastulukus oli veidi üle 3%.

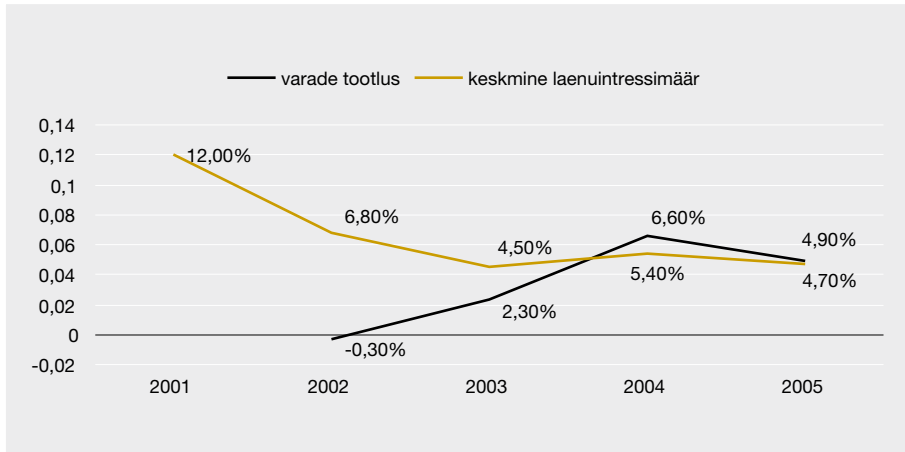

Joonis 1. Varade puhastulukus Eesti ettevõtetes ajavahemikul 2001–2005 (keskmise laenukulu suhtes)

Allikas: Eesti Statistikaametile esitatud aruannetel põhinev sõltumatu uurimus.

Ettevõtete majanduslik potentsiaal (mõõdetuna varade puhastulukuse põhjal) kipub Eesti firmade puhul olema kõrgem. Lisaks on neil rohkem nn kasutamata võimsust, kuna nende varade puhastulukus on kogu vaadeldava perioodi jooksul olnud keskmisest kõrgem ning see näitaja on järjekindlalt paranenud. Sellistes tingimustes saavad ettevõtted rohkem tugineda välisrahastamisele (finantsvõimendusele), suurendades seega omakapitali tulukust (ROE).

Varade tulukus, nagu ka muud Poola ja Eesti finantsolukorra näitajad, erineb kahe riigi vahel märkimisväärselt. Poolas ulatus 2005. aastal kogu tegevuskasumi osakaal ettevõtete koondvara-

Joonis 2. Varade puhastululus Poola ettevõtetes ajavahemikul 2001–2005 (keskmise laenukulu suhtes)¹

Allikas: Poola Statistikaametile esitatud aruannetel põhinev sõltumatu uurimus (2001.–2005. aasta kohta).

de suhtes tühise 5%ni, samas kui Eesti ettevõtete puhul oli vastav näitaja kaks korda kõrgem. Majandussektorite lõikes oli Poolas varade tulukus 2001.–2002. aastal peamiselt negatiivne, samas kui Eestis saavutas negatiivse tulemuse ainult infrastruktuurisektor 2002.–2003. aastal. Samal ajal, kui Eesti ettevõtete varade tulukus kasvab, võib Poolas täheldada vastupidist suundumust. Mõlemas riigis tundub mäetööstus olevat kõige paremini toime tulnud, kuigi paranemist võis märgata ka ehituses ja töötlevas tööstuses. Tähelepanuväärne on, et ehituses oli varade tootlus 17%, mis on Eestis analüüsitud andmete lõikes kõrgeim näitaja. Poolas oli aga varade tootluse laeks 10% (mäetööstuses), millele järgnes selge langustrend.

Omakapitali tulukuse põhjal mõõdetav efektiivsus on samuti kõrgem Eesti ettevõtete puhul, mis pole üllatav, kuna varade tulukuse tulemusi arvestades sugugi üllatav. Kui Eesti ettevõtete omakapitali tulukus ületas 2005. aastal keskmiselt 20%, siis Poola vastav näitaja oli kaks korda väiksem või lausa negatiivne, nagu näiteks 2001.–2003. aastal. Samal ajal ületas Eesti ettevõtete tootlus 12% taseme. Arvestades väliskapitali kõrget osakaalu Eesti ettevõtluses on seda nähtust lihtne põhjendada. Välisinvestori roll ulatub tavaliselt pelgalt passiivsest rahastamisest kaugemale ning hõlmab sageli ka otsest ümberstruktureerimist, millel on omakorda soodne mõju ettevõtte äritegevusele ja kasumlikkusele.

¹ Laenukulu arvutamiseks on kasutatud Varssavi pankadevahelist kolme kuu intressimäära (Warsaw Inter Bank Offered Rate, WIBOR), mida on kohandatud 0,5%se tasuga iga vaadeldava aasta kohta ja vastavate ettevõtte tulumaksumääradega.

Tabel 6. Keskmise omakapitali tulukus Eesti ja Poola ettevõtetes ajavahemikul 2002–2005 (NACE klassifikaatori järgi; %)

	Eesti 2002	Poola 2002	Eesti 2003	Poola 2003	Eesti 2004	Poola 2004	Eesti 2005	Poola 2005
Keskmine	18,81	-0,90	19,38	-0,80	19,06	12	20,94	9,50
Põllumajandus	18,83	1,70	10,88	-1,50	19,54	3	17,18	1,40
Kalandus	10,33	0,40	15,56	-11,80	-1,41	3,10	12,64	10,30
Mäetööstus	4,90	-3,90	12,38	-22,30	15,69	31,90	19,57	24,40
Töötlev tööstus	20,42	-1,40	18,71	2,40	16,40	19,40	18,30	13,50
Elektrienergia tootmine ja jaotamine	-1,67	0	7,04	0,50	5,75	4,40	7,84	5,10
Ehitus	35,57	-4,90	29,26	-9,90	27,37	10,90	34,98	12,30
Kaubandus ja remont	28,53	2,40	23,70	0,30	27,61	16,80	27,37	13,50
Hotellid ja restoranid	17,63	1	18,79	-1,90	18,12	9,20	28,83	7,60
Veondus, laondus ja side	-	-6,60	-	-11,40	-	15,30	-	8,80
Finantsvahendus	-	-9,40	-	5,10	-	16,20	-	14,50
Kinnisvarateenused	19,79	0,40	19,91	-0,20	20,97	3,40	25,75	3,40

Allikas: autori arvutused 2002.–2005. aastal Poola ja Eesti statistikaametite poolt vaadeldud ettevõtete finantsaruannete põhjal.

Omakapitali tulukust mõjutavatest põhiteguritest saab parema ülevaate, kui analüüsida DuPonti mudelit, millega jaotatakse omakapitali tulukuse suhtarv komponentideks:

$$\frac{\text{Puhaskasum}}{\text{Omakapital (keskmise)}} = \frac{\text{Puhaskasum}}{\text{Müük}} \times \frac{\text{Müük}}{\text{Koguvara}} \times \frac{\text{Koguvara}}{\text{Omakapital (keskmise)}}$$

Võrrand näitab selget seost omakapitali tulukuse ja varade tulukuse vahel. Ainus erinevus suhtarvude vahel peitub varade finantseerimisviisis, mida tähistab varade ja omakapitali jagatis. Omakapitali kordaja tõuseb proportsionaalselt finantsvõimenduse tasemega varade finantseerimisstruktuuris.

Teisisonu aitab valem näidata nii omakapitali tulukuse (ROE) ja varade tulukuse kui ka tegevuse tõhususe (finantseerimisstruktuuri) vastastikkuseid seoseid. Huvitaval kombel saab ettevõtte samasugust kasumlikkust (st tulukust) saavutada erinevate kasumimarginaalide, varade käibekorrajate ja kapitalistruktuuride erineval kombineerimisel.

2004. aasta seisuga Poolas:

$$\frac{72\,200^2}{601\,500^3} = \frac{72\,200}{1\,513\,807} \times \frac{1\,513\,807}{1\,214\,520} \times \frac{1\,214\,520}{601\,500}$$

St 12% (ROE) = 4,77% x 1,25 x 2,02.

2005. aasta seisuga:

$$\frac{63\,823}{674\,822} = \frac{63\,823}{1\,598\,878} \times \frac{1\,598\,878}{1\,318\,404} \times \frac{1\,318\,404}{674\,822}$$

St 9,46% (ROE) = 3,99% x 1,21 x 1,95.

Valemi $Z = a \times b \times c$ kujul toodud korrutustehe võimaldab läbi viia Z hälvete kausaalset analüüsi, kasutades näiteks logaritme, kus:

$$\Delta Z_a = \Delta Z \times \frac{\log \frac{a_1}{a_0}}{\log \frac{Z_1}{Z_0}}; \quad \Delta Z_b = \Delta Z \times \frac{\log \frac{b_1}{b_0}}{\log \frac{Z_1}{Z_0}}; \quad \Delta Z_c = \Delta Z \times \frac{\log \frac{c_1}{c_0}}{\log \frac{Z_1}{Z_0}}$$

Kasutades eelmainitud DuPonti võrrandi elemente Poola ettevõtete puhul saab arvutada omakapitali koondhälbe vaatlusperioodi jooksul. Tulemuseks on seega:

$$\Delta Z = \text{ROE}_{2005} - \text{ROE}_{2004} = 9,46\% - 12,0\% = -2,55\%$$

Osalisel hälbed on järgmised⁴.

Müügikäibe puhastulukuse muutuste mõju (tegur a):

$$\Delta Z_a = -0,01901$$

Varade käibekordaja muutuste mõju (tegur b):

$$\Delta Z_b = -0,00293$$

Omakapitali kordaja muutuste mõju (tegur c):

$$\Delta Z_c = -0,00352$$

² Miljonit Poola zlotti.

³ Piiratud andmete tõttu on Poola puhul omakapitali tulukuse valemi arvutamisel kasutatud perioodi lõpu (mitte keskmisi) väärtusi.

⁴ Arvutused on teostatud tabelarvutuse tarkvara abil.

Siit järeldub, et omakapitali tulukuse langus on peamiselt olnud tingitud müügikäibe puhastulukuse kahanemisest, mis on omakorda toonud kaasa omakapitali kordaja languse ja varade käibekordaja aeglasema kasvu.

Vastavad arvutused samade seoste kohta Eesti puhul on järgmised:

	Omakapitali tulukus	Müügikäibe tulukus	Varade käibekordaja	Omakapitali kordaja
2004	19,06%	7,49%	1,28	1,99
2005	20,94%	8,07%	1,30	2,00

$$= ROE_{2005} - ROE_{2004} = 20,94\% - 19,06\% = 1,88\%$$

Osalised hälbed on järgmised.

Müügikäibe puhastulukuse muutuste mõju (tegur a):

$$\Delta Z_a = 0,014891$$

Varade käibekordaja muutuste mõju (tegur b):

$$\Delta Z_b = 0,003287$$

Omakapitali kordaja muutuste mõju (tegur c):

$$\Delta Z_c = 0,000575$$

Omakapitali tulukuse kasvu on peamiselt soodustanud müügikäibe puhastulukuse tõus, mis on omakorda toonud kaasa varade käibekordaja tõusu ja – küll kõige tagasihoidlikumalt – omakapitali kordaja suurenemise.

Omakapitali kordaja, mis kajastab ettevõtte varade struktuuri, on nii Poola kui ka Eesti firmade puhul keskmiselt ühesugune. Käesolev uurimus aga näitab, et just Eesti ettevõtlussektoril on paremad šansid efektiivsust veelgi tõsta, muu hulgas tänu olemasolevatele võimalustele finantsvõimendust suurendada, mida on Eestis ka mõõdukalt tehtud. Poola firmad peaksid otsima võimalusi suurendada oma müügikäibe puhastulukust ja edendada äritegevuslikke oskusi, mis tõenäoliselt aitaks tõsta ka üldist efektiivsust.

KOKKUVÕTE

Käesolev võrdlev uuring näitab Eesti ettevõtlussektori suhtelist paremust Poola ettevõtete ees. Lisaks parematele finantstulemustele investeerivad Eesti ettevõtted tõenäoliselt rohkem ka uurimis- ja arendustegevusse, mis soodustab pikaajalist kasumlikkust, tegevuse paindlikkust ja tõhusust. Keskmiselt on Poola ettevõtted kasumlikult toiminud ainult viimase kolme-nelja aasta jooksul. Seda on ilmselgelt toetanud ühinemine Euroopa Liiduga. Eesti puhul tundub olulist rolli mängivat lähedus Põhjamaadele ja nende seotus Eestiga investeringute kaudu. Mõlema riigi suhtarvuanalüüs rõhutab riigi ettevõtluskliima üldise sõbralikkuse tähtsust ning seega atraktiiv-

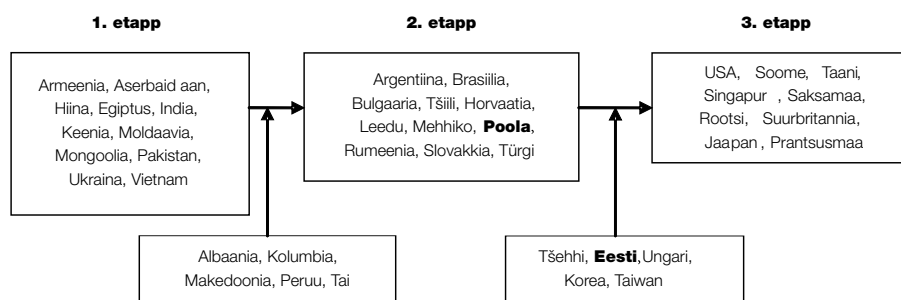
sust välisinvestorite jaoks. Sääraseid tegurid kalduvad (üsnagi suures ulatuses) mõjutama ettevõtete käivet ja kapitalistruktuuri. Konkurentsivõime seisukohast (nii sektorite kui ka kogu majanduse tasandil) on oluline tehnoloogiline tugi ettevõtetele, kaasaegse tehnoloogia kasutamise soodustamine tööstus- ja teenindussektoris, õigusala ja administratiivne paindlikkus ning toetus uueid meesetele alustavatele ettevõtetele (kes on tavaliselt kogemusteta ning kel puudub ligipääs tavapärastele finantseerimisallikatele). Eesti ja Poola konkurentsivõimet analüüsid ei tohi jätta tähelepanuta nende laiemat sotsiaalkultuurilist tausta. Ettevõtete juhtimisstiilil ning õigus- ja ärieehtika standarditel on kahtlemata väga tähtis roll ettevõtete igapäevaste otsuste langetamises (st inimlikul tasandil). Taoliste tegurite⁵ põhjal otsustades on Eesti olnud Poolast pikalt ees.

Ettevõtluse areng Eestis ja Poolas sõltub paljuski makromajanduslikest põhiteguritest. Poola ettevõtted tegutsevad madala inflatsiooniga keskkonnas (praegu on tunda mõõdukat inflatsioonisurvet), samas kui Eesti inflatsiooni kontrolli all hoidmine on osutunud väga oluliseks ja kestvaks väljakutseks. Eestis kasutatav valuutakomitee süsteem välistab võimaluse aktiivse rahapoliitika viljelemiseks – Poola puhul säärase vahendi kasutusvõimalus siiski säilib. Sellest hoolimata on Eesti valitsussektori võlg püsinud madalal tasemel ning eelarve ülejäägis, mis on hoidnud valitsuse sekkumise vabaturu toimimise minimaalsena. Poola ettevõtete võlainstrumentide turg on (Poola ettevõtete vajaduste jaoks) vähearenenud. See on peamiselt tingitud valitsussektori kasvavast võlast ja sellest tulenevalt kõrge tootlikkusega lühiajaliste valitsuse võlakirjade suurest mahust, mis aga pärsib vastavate instrumentide kasvu ettevõtete poole. Selline klassikaline „väljatõrjumiseffekt” kestab Poolas tõenäoliselt edasi, võttes arvesse valitsuse ambitsioone riiklike investeeringute ja sotsiaalkulutuste suhtes. Tõenäoliselt kaotavad selles mängus kõige enam Poola väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted. Paindlikuma tööturu (ja madalamate palgakulude) saavutamine võib samuti oodatust keerulisemaks kujuneda. Seda hoolimata üldiselt suurtest tööjõuga seotud kulutustest, mida näib olevat raske kontrollida – peamiselt palgasurvet ning seetõttu ka hindade tõttu, mis võivad viimaks vallandada „inflatsioonispiraali”.

Lisaks sellele on teadmistel põhineva majanduse ülesehitamise üheks eelduseks jätkuv pühendumine haridusele, uurimistegevusele ja töötaja personaalsele arengule. Selles osas on Eesti Poolast kaugel ees. Eesti on välja tõotanud tervikliku skeemi ettevõtluse soodustamiseks, mis eelkõige keskendub töökohtade loomisele. Poola on maha jäänud ka ettevõtete ja uurimiskeskuste koostöö vallas. Mitmed rahvusvahelised firmad on oma uurimis- ja arendustegevuse osakonnad Poolasse ümber kolinud, pidades seda tööjõu kvaliteedi osas optimaalse raha ja väärtuse suhtega asukohaks. Nii nagu Eestiski, tumestab Poolas tööjõupuuduse vähenemist kõrgelt kvalifitseeritud töötajate massiline lahkumine Euroopa Liiduga ühinemise järel. Mõlemal tööturul on juba puudus spetsialistidest, mis on tingitud keskkoolide ja kolmanda taseme hariduse iganenud õppekavadest, eriti mis puudutab inseneriõpet.

⁵ Vt nt korruptsioonivastase organisatsiooni Transparency International välja töötatud ja avaldatud indekseid (www.transparency.org).

Ettevõtete tegevust mõjutab pidevalt ka laiem institutsionaalne ja õigusraamistik, selle funktsionaalsus ja järjepidevus. Kui inflatsioonisurve kõrvale jätta, siis Eesti ettevõtted tunnevad rõõmu etteaimatavast poliitilisest ja õiguskeskkonnast, mida Poola ettevõtted väga kadestavad. Pealegi on ainuüksi ettevõtete olemasolu (rääkimata nende arengust) haavatav liigse poliitilise ja bürokraatliku sekkumise suhtes, mis nõuab ettevõtjatelt palju aega ja jõupingutusi. Selles vallas on mõlemal riigil veel pikk tee vanade Euroopa liikmesriikide standarditeni, kuid Eestil on võrdluste põhjal Poola ees selge edumaa (vt ka joonis 3).

Joonis 3. Majandusarengu etapid globaalse konkurentsivõime indeksi põhjal 2006. aasta seisuga

Allikas: sõltumatu uurimus inspireeritud B. Snowdoni intervjuust X. Sala-i-Martiniga „The Enduring Elixir of Economic Growth”, World Economics, vol 7, nr 1, jaanuar–märts 2006.

Ettevõtete areng saab kogu riigi majandusarengule kaasa aidata üksnes soodsas institutsionaalses ja õiguskeskkonnas. Ettevõtete konkurentsivõimet edendab tõhus asjaajamine valitsustasandil, mis määrab ära ka vabaturu konkurentsi piirid ja majandusliku efektiivsuse. Poola puhul näib selles kõrgeima tasandi otsustusprotsessis vajaka jäävat ühtsusest ning pikaajaline visioon puudub hoopiski. Seda vastupidiselt Eestile, kus 1990ndail kaardistatud majanduseesmäärke on järjepidevalt ellu viidud ning mis on kaasa toonud makromajanduse õitsengu ja tugeva ettevõtluskeskkonna.